

Simyacı'nın konusu bizden

EKREM KAFTAN

İSTANBUL- İslam Edebiyatı ve bilhassa Türk Edebiyatı, dünyanın bir çok edebiyatını derinden etkilemiştir. Bunun bir çok örneği bugün de bilinmektedir. Ancak son yıllarda bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de sık okunan bir kitap var. Arjantinli Yazar Paula Coelho'nun yazdığı Simyacı adlı kitap, bütün muhtevası itibarıyla tam bir Türk- İslam kaynaklı. Simyacı'nın konusu, bizim Osmanlı tarihinde yaşanan bir hadiseyle aynı. Simyacı, İspanya'da bir çobanın gördüğü rüya üzerine bütün koyunlarını satıp yollara düşmesi ve bir hazineyi araması üzerine kurulmuş hikâye. Çoban uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mısır'a varır ve orada bir hazine aradığını söyleyince herkes tarafından alaya alındığı gibi dayak da yer. Ancak bu arada kendi ülkesinde bir hazine bulunduğunu bir başkası rüyasında gördüğünü söyleyince sesini çıkarmadan geri döner ve hazineyi çıkarır.

Paulo Coelho
SIMYACI

Arjantinli Yazar Paula Coelho'nun pek çok dünya diline çevrilen Simyacı isimli romanının konusu Topkapı'daki Takkeci İbrahim Çavuş Camii'nin yapım hikâyesiyle aynı. Yalnız zaman ve din farklılığı var.

inanmıyor ve hangi parayla cami yaptıracağımı söyleyip alay ediyor. Takkeci İbrahim Çavuş herkese şu cevabı veriyor: "İhtimaldir padişahım, belki derya tutuşa."

Gel zaman git zaman İbrahim Çavuş, bir mübarek gecede ibadetle meşgul iken

uykuya yenik düşer. Fakat bir süre sonra kan ter içinde uyanır. Rüyasında nur yüzü mübarek bir zat der ki "Bağdat'a git, orada iki salkım üzüm rızkın var, onu ye ve dön." Hemen o gün Bağdat'a gitmek üzere yola koyulur. Hikmetini, üzümlü bulamayacağını düşünmez bile. Aylar süren, bin bir türlü zahmetli yolculuktan sonra nihayet Bağdat'a varır ve bir hana yerleşir. Yorgundur ama umidinden hiç bir şey kaybetmiş değildir. Heybesinden kurumuş ekmeği çıkarıp yemek için han-

cıdan biraz su ister. Bu sırada çardakta asma ve asmadaki dökülmek üzere olan yapraklar arasındaki iki salkım üzüm gözüne takılır. Hancı su ile beraber kendisine acıyıp asmadaki iki salkım üzümü kopararak ekmeğine katıp yapması için önüne koyar. İki salkım üzüm bitince, uzun yolculuğunun yorgunluğunun birden üzerinden kalktığını hisseder. Emri yerine getirmenin verdiği gönül rahatlığıyla geriye dönebildirdi artık... Bu sırada hancı yanına gelip nereden gelip nereye gittiğini sorar. Takkeci İbrahim de saf bir halde rüyasını anlatır. Daha rüyası bitmeden hancı basar kakkahayı:

-Be akılsız adam, bir rüya-ya bağlanıp bunca zahmete

girilir, bunca masraf yapılır mı. Bana kaç defadır rüyamda "İstanbul'da Topkapı'da Takkeci İbrahim Çavuş'un evinin bahçesindeki kuyunun yanındaki büyük taşın altında bir küp altın gömülmüştür, git altınları al derler. Ben de bu rüyadır, derim, hiç üzerinde durmam.

Sen ise iki salkım üzüm yemek için İstanbul'dan Bağdat'a gelmişsin, Allah akıl, fikir versin" der. Takkeci İbrahim Çavuş mesajını almıştır artık. Hemen İstanbul'a döner ve taşın altındaki bir küp dolusu altın çıkarır. Kendi kendine de "İşte derya tutuştu" diye mırıldanır. Bu altınlarla bugün hâlâ Takkeci Camii olarak anılan tarihi camiyi inşa ettirir. Kabri de caminin kible tarafındaki müezzin evinin bahçesindedir."

Mehmet Oruç

ettirir. Kabri de caminin kible tarafındaki müezzin evinin bahçesindedir."

MESNEVİ'DEKİ MENKİBE

Benzer bir hikâye de Mevlana'nın Mesnevisi'nin 6. cildinde yer alıyor. Kitap Haber Dergisi'nin 1. sayısında Ayşe Sevim Mesnevi'deki hikâyeyi şöyle anlatıyor:

"Bağdat'ta bir adam uykusunda rüya gördü. Adamın biri kendisine, zengin olmak istiyorsun ya, bu maksadına Mısır'da erişeceksin. Filan mahallede, falan evde gömülü, pek seçkin, pek nadir bir define var, dedi. Yürü, Mısır'a git, orada işin düzelecek. Adam Mısır'a vardı. Geceleyin aklıktan dilenci gibi dilenmek için yola çıkınca bekçinin biri, hırsız sanarak yakaladı onu, dövmeye başladı. Söyle bakalım, gece vakti ne diye dışarı çıktın, anlat bakalım. adam ağız dolusu yeminler etti. Ben hırsız değilim diyerek rüyasını anlatı; o define işini söyledi. Bekçinin gözleri yaşardı. Adamın doğru söylediğine inandı. Kaç zamandır ben de boyuna rüya görürüm, dedi. Bağdat'ta bir define var, derler bana. Evet ben bu rüyayı kaç senedir görmüşüm, ama Bağdat'ta bir define var diye hayale kapılıp yerimden kıpırdamıyorum. Sense bu rüyaya inanıyor, işenmeden kalkıp buraya geliyorsun. Bekçinin Bağdat'ta tarif ettiği ev adamın eviydi. Adam define benim evimdeymiş, dedi kendi kendine. Bana define Mısır'da demelerinin sebebini anladım. Kendi evimden başkasının evinde define aramak gerekmiş, buraya gelmem, buna inanmam içinmiş."

Simyacı'nın bu kadar büyük ilgi görmesi aslında kendi geçmişimizi başkalarında aramak gibi oluyor. Simyacı'dan önce Mesnevi'yi veya Takkeci İbrahim Çavuş'un hikâyesini okumak zahmetine katlansaydık, Simyacı bu kadar çok satıp korsan baskı yapmazdı.

GERÇEK BİR HİKÂYE

Aynı hadise 1591 yılı İstanbul'unda yaşanmış ve tarihlerde yerini almıştır. Hikâye, halen Topkapı'da ibadete açık bulunan 1591 tarihinde yapılmış cami etrafında geçer. Caminin yapılmış hikâyesini gazeteci- yazar Mehmet Oruç şöyle anlatıyor:

"Topkapı'da mütevazı bir hayat süren Takkeci İbrahim Çavuş, ördüğü takkeleri zar zor satıp geçinen tertemiz bir gönül eri. Bütün derdi bir cami inşa edip, Allah ü Telala'nın rızasına erişebilmek. Hep bunun hayaliyle yaşıyor ve her konuşmasında bunu dile getiriyor. Kendisine kimse

Simyacı'nın konusuyla aynı hikâyenin sonunda inşa edilen Topkapı'daki Takkeci İbrahim Çavuş Camii bugün maalesef hem hırsızların, hem de zamanın yıpratmasının tehdidi altında.

Eserin düşündürdükleri

Olmaz böyle şey, demeyin! Oluyor işte! Latin Amerikalı yazar Paulo Coelho "Simyacı" adıyla bir roman yazıyor. Roman Brezilya'dan çıkıp dünyaya mal oluyor. Tam yirmi üç dile çevrilmiş, kırk altı ülkede yayımlanıyor, on milyona yakın tiraj yapıyor.

Ya Türkiye'de? Türkiye'de de bir yılda on üç baskı yapıyor. Eserde verilen mesaj nedir? Kadere rıza. Eserin ana fikri şöyledir:

İnsanın gerçek saadete ulaşabilmesi için sebeplere yapışması ve çektiği sıkıntıları hayatın kendisi olarak kabul edip sabretmesi. Kısacası: "Sabreden derviş, muradına ermiş." Bu mesaj bize hiç de yabancı gelmiyor. Zira mesaj İslâmî. Kadere rıza, sabır ve tevekkül bizim inancımızda var. İdealimize ulaşmak yolunda karşımıza çıkan engelleri aşmak için sebeplere yapışmak da öyle... Çünkü kaynak İslâmî. Paulo Coelho, hikâyesinin kaynağını kesinlikle İslâmî eserlerden almıştır. Ali Fuat Bilkan, Simyacı'da geçen olayların Mevlânâ Mesnevisi'nin altıncı cildinden alındığını, benzeri bir menkıbenin de Burhan-ı Katı kitabında geçtiğini bildirmektedir. (Fatih Üniversitesi- Bilim, Sanat ve Edebiyat Dergisi, sayı: 1, s. 22) Bu iki menkıbeye bir de biz ilâve edelim: Takkeci Mehmed Efendi menkıbesi: Takkecilikle geçinen Mehmet Efendi bir hazine rüyası üzerine Bağdat'a gider. Orada bir zat Mehmet Efendi'ye hazinenin İstanbul'daki kendi evinde olduğunu işaret eder. Bunun üzerine İstanbul'a dönen Mehmet Efendi evinin bodrumundaki hazineyi bulur ve İstanbul'da "Takkeci Mehmet

Sefa Kovuncu

Efendi Camii'ni yaptırır.

Simyacı'da ise merkezi figür Santiago, gördüğü rüya üzerine Mısır'a gider. Mısır'da hazine ararken bir kişi hazinenin İspanya'daki köyünde olduğunu işaret eder. Santiago memleketine dönerek hazineye kavuşur. Ancak! Evet, mesele bu kadar basit değil. Kendisi gibi halkın da yüzde doksanı Roma Katolik mezhebine mensup olan Brezilyalı yazar, bu İslâmî menkıbeyi Hıristiyanlık propagandası yapan motiflerle donatmıştır. Yahudilere şirin görünmek için Tevrat'tan da alıntılar yapmıştır. Santiago'nun ilk tanıştığı simyacı bir İngilizdir. Santiago'nun en son gittiği yer terk edilmiş bir kilisedir. Hazineyi kilisede bulur. Santiago'ya göre Müslümanlar tehlikeli ve istilacıdır.

BATI VE BİZ

Milletimizin Orta Asya'da başlayan ve bugün dünyanın dörtbir tarafında devam eden serüveninde, dünya durdukça gelmiş ve gelecek sanatkarlar için paha biçilmez hazineler vardır. Biz bu hazinelere sahip çıkmaz, onları gün ışığına çıkarıp günün edebiyat ve estetik anlayışına göre işlemezsek, "simyacı" örneğinde olduğu gibi, el oğlu bizim menkıbemizi alır, allar pullar, kendi bozuk inancını ve felsefesini de yükleyerek bize de, dünyaya da satar. Biz de mal bulmuş mağribi gibi "yitik mahlûm"u hazin hazin okuyalım derken, Hıristiyan misyonerlerin tuzağına düşeriz de haberimiz bile olmaz. Edebiyatta Batı'yı taklidi, kültürde

Batı'ya yönelişi kırk yıldır düşünüyorum; hâlâ anlayabilmiş, makul bir sebep bulabilmiş değilim. Hele hele bize âit değerleri Batı'ya mal etme gafletini... Halbuki Batı, ilmi de, fenni de, edebiyatı da bizden almıştır. Dünya kütüphaneleri bu geçişin belgeleri ile doludur. Karanlık Ortaçağ'a güneş gibi doğan ve ufukları aydınlatan bizim medeniyetimizdir. Teknolojinin bugün geldiği merhalede bizim şanlı ceddimizin teffekkürü ve göz nuru vardır. Edebî eserlerde bulmak ve görmek istediğimiz kendi kahramanlarımız, kendi karakterlerimiz, kendi örf ve âdetlerimiz, inancımız, bayrak ve vatan sevgimiz, bizi biz yapan mezzetlerimizdir. "Simyacı" gibi hurafelerle dolu bir kitabın ülkemizde baskı üstüne baskı yapmasının, geniş bir okuyucu kitlesi bulmasının açıklanabilir tek sebebi vardır: Hikâyenin özündeki bize has bir rayiha.

Bu da gösteriyor ki, insanımız kendisini anlatan edebî eser bulsa başına basacak. Nitekim okunan ve baskı yapan bütün eserlere bakalım; bu özelliği kolaylıkla tespit edebiliriz. Hazin olan şudur ki, kendi edebiyatlarımız bizi, Batı kültürü dairesine çekmeye çalışırken, gençliğinde hippi olan Brezilyalı Katolik yazar Paulo Coelho'dan Mevlânâ Mesnevi'sinden bir menkıbe okumak zorunda kalıyoruz. Hem de muharref ve çarpık. Ayrıca Brezilya edebiyatı ancak yirminci yüzyılın başlarında kimliğini bulurken, bizim edebiyatımızın en azından bin yılı aşan bir mâziye sâhip olduğunu da hesaba katarak, edebî rotamızı yeniden gözden geçirmeliyiz. Ne diyordu bir şarkı sözünde? "Başkası olma, kendin ol./ Gel bana sahici sahici./ Yoksa anca gidersin.../